

NOVO VRIJEME

List za učitelje i prijatelje narodne prosvjete

Izdavatelj i odgovorni urednik: Danilo Petranović.

» Izlazi 15. i zadnjeg dana svakog mjeseca. — Štampa se u «Zadružnoj Štampariji Ugo Fosco i dr.» u Šibeniku

» Cijena je listu: Za Austro-Ugarsku, Bosnu i Hercegovinu K. 6 na god. Za sve ostale zemlje na god. franaka 8. Surazmjerno na pól i na četvrt godine. — Plativo i utuživo u Šibeniku. —

« Pretplata i oglasi šalju se administraciji „Novog Vremena“, a rukopisi uredništvu. — Ne frankirana pisma ne primaju se. — Rukopisi se ne vraćaju.

HIGIJENA U ŠKOLI

Ima već više godina, od kako je školski higijenista *Axel Key*, u svom djelu: *Schulhygienische Untersuchungen*, kazao: „već se svuda počelo uvidati, da jedan vaspitni zavod, koji kao škola, tako moćno zadire u životne odnose djeteta, ne može i ne smije se zamisliti, bez zakona i nauke o zdravlju. Stoga, ona mora kod svih uredaba, koje mogu biti od uticaja na zdravlje i razviće djece, te zakone i primjeniti. I kad se ta prosta istina uvidi i prizna, onda će i položaj, koji ljekar ima prema školi, biti svakome jasan“.

Koliko se u nas pazi na školsku higijenu, to je svakom poznato. Dosta bi bilo običi školske zgrade, i svak bi uvidio, da je kod nas školska higijena deveti u plugu. Istini na čast, moramo reći da mnoge Općine, u posljednje doba, pored sve tjeskobe u financijskom pogledu, pregle su oko podizanje školskih zgrada, i tim su zadužile današnji naraštaj. Ali, pri zidanju škole slabo se pazilo na zdravstvena pravila i tek ako je ljekar pozvan, kad je zgrada gotova, da prisustvuje svečanom otvoru škole. Koliko je nužno, da školski higijeničar reče svoju i u pogledu materijala, od kog se gradi škola; kako, gdje da se grade školski zahodi; kud da se provode odvodne cijevi; na kakvom zemljištu da se gradi škola, ne ćemo sad govoriti, jer u naravi nema skokova, te i mi niti, tražimo niti možemo tražiti, da se sve popravi u

jedan mah. Ali, glavna pravila higienijene moraju se ispunjavati, ako želimo napredak našoj djeci, ako želimo, da im zdravlje, taj naj moćniji kapital, ne zatrpamo u klici.

Ima školskih zgrada, koje su sagrađene i nepazeći kome kraju će biti okrenuti školski prozori. Ima dvornica, u kojima sjedi do preko 80 djece, a nijesu duge do 10 metara a široke po 3 metra. U ovakvim slučajevima, jasno je, od kolike bi koristi bilo, kad bi prozori bili okrenuti prema podnevu, ili bar prema istoku. Ne! ni prema jednom ni drugom kraju, već prema sjevero-istoku! Vjetar, koji duva s toga kraja, u zimsko doba, uprav je ubitačan; narod ga zove *vremenjakom*, jer jer ga drži pretećom mećave.

U krajevima, podložnim tome vjetru, učitelj ne smije otvarati prozore radi ventilacije, već mora se gušiti sa djecom, u kužnoj atmosferi, ne znajući kako bi pomagao ni sebi, ni djeci. Sunce ne obasjava zimi školske dvornice, koje su tako položene, a poznato je, koliko sunce pomaže učitelju, da djeca budno paze na njegova predavanja. Kad bi se pitao školski higijeničar, pre nego se zgrada školska započne, ovih neprilika ne bi bilo.

U nas nikom i ne pada na pamet, da ljekar pregleda školski namještaj i pribor; djeca se primaju u školu bez ljekarskog pregleda. U slučaju da se pojavi koja prijelježiva bolest, ne misli se na desinfekciju

zaraženih učiona sa svim namještajem; ljekara niko ne traži, kad se utvrđuje raspored časova, kad se davaju djeci u ruke knjige, svakojake tehničke izrade, a ne znamo, ima li spomena o ljekarskim školskim godišnjim izvještajima. Mi držimo, da je dovoljno ovo prosto napomenuti, pak da svak uvidi, kako bez ljekarskog sudjelovanja, naša škola u higijenskom pogledu, mora da hramlje. A tek kakva bi blagodat bila, kad bi ljekar pregledao svu djecu, pri početku i pri kraju svake školske godine. Znamo iz iskustva onaj neprijatni zadah, koji se osjeća iz dječijih usta. U većini slučajeva, on dolazi iz pokvarenih zuba i od onih ostataka jela, što se nalaze u šupljinama pokvarenih zubova. Ljekar, obilazeći djecu, sigurno bi ih poučavao, da motre na racionalnu njegu zuba, a vlasti trebalo bi da paze, da pri ljekarskim pregledima, budu prisutni i roditelji, jer može i učitelj i ljekar preporučiti sve što je za suzbijanje te nevolje, mogu preduzimati mjere za predohranu, njegu i čuvanje zubâ, pa opet da od svega toga ne bude ništa, ako tim nastojanjem učitelja i ljekara ne bude ići uporedo nadzor i staranje roditelja.

Poznato je, u kako teškim ekonomskim prilikama živi naš narod, stoga i nama je teško pisati i govoriti o odjelu i hrani naše školske djece. Proslavljeni higijenista Pettenkofer kazao je: „naše odjelo je oružje,

kojim obrazovani čovjek boj bije s atmosferom, u koliko mu je ona neprijatelj“. — Po seoskim školama vidaju se djeca golišava, koja u sred zime, prevaljuju po nekoliko kilometara, dok dopru do škole; zračenjem dječije tijelo izgubi svu toplotu i dijete dođe polusmrznuto pred učitelja. Svi bez razlike, i sveštenik i učitelj i ljekar, treba da neprestano propovijedaju roditeljima, o higijenskim osobinama odjela, i u tom smislu školske vlasti, trebalo bi da se staraju i za pravila, kojima bi bila zadaća, jasno i pregledno prema našim prilikama, izlagati higijenske zahtjeve u pogledu odijela.

Mi dakle velimo: prijeka je potreba preduzeti zdravstvene mjere u školi; neka se pazi na školske zgrade; neka ljekar pregleda djecu u početku i pri koncu školske godine. Pri početku školske godine, da djeca ne bi sobom donijela kakovu zaraznu bolest; pri koncu godine, da se ocijeni, pri toku učenja, je li bilo promjena kod djaka; paziti čim se djecu hrane, kako li se odijevaju, pružiti im ljekarsku pomoć kad ustreba, kako bi tim umanjili slučajeve prerane smrti, koji tako silno utiču na prirast pučanstva. Veliki francuski narod uplašio se od depopulacije; a kako li je tek nama kad od 22 rodene muške djece, tek 4 dopru živi do prvog razreda novačenja. Želeći doprinijeti i naš kamen vo glavu ugla kažemo: nastojmo oko školske higenije!

МИРКО ЛЕЖАНЬ:

О састављању читанке за дјецу

Kako je дјечија књижевност поглавита грана, одакле састављач има да црпи чланке за читанку, ми смо се намјерно мало више задржали на њој, и то с разлога, да се види, како је код нас тешко примјенити оно мнијење неких педагога, да при састављању читанака за дјецу, не треба залазити у стране књижевности, као и да се види, како је код нас готово немогуће израдити добру читанку, држећи се слијено наведене препоруке. — Но сада, кад смо промотрили изворе за садржај читанке, кад смо дознали одакле имамо црпати тај садржај, настаје друго питање: Какове ћемо чланке изабрати, и како ћемо при томе поступати?

Будући је главни задатак поуке, у основној народној школи уопште, а читанке напосе, да васпитава младеж, то треба нарочиту помњу обраћати чланцима естетично-етичког садржаја, бива: пјесмама и приповијеткама. При избору таквих чланака, ваља се држати признатог начела, да је „за дјецу добро оно, што је најбоље“, па добро памтити, да се морална поука у тим чланцима не смије поднипошто одвећ и силом наметати. Гдје се не пази на педагошку и литерарну страну, гдје научна намјера посве провирује из чланака, тамо се сасвим промашно прави циљ. Дјеца не воле да читају такове, чланке, а још мање

примају поуке, која им се тако хоће да нарине. Него, да пођемо до добре читанке за дјецу, треба да у њу унесемо чланке што је могуће занимљивије и што лепше писане. У колико су ти чланци занимљивији и лепше писани, у толико су бољи и подеснији за читанку: а нај бољи су они, који у себи имају нај више занимљивости и лепоте и који су нај лепше написани.

Сада, да одговоримо на други дио горе истакнутог питања, бива, како ће састављач добре читанке при избору чланака поступати? Ево како!

Он нај прије треба да изабере чланке и прилоге из прозе и поезије, не само од нај бољих наших писаца, него нарочито и из народне традиционалне књижевности наше. После је таквог избора саставља, он их помњиво поновно има да претресе, па у извјесним случајевима, да неке преради и у неколико измијени. Ко је изближе упознат са изградбом читанака, сигурно не ће замјерити таквом поступању при тој осјетној потреби. Јер, често нађени прилог добар је у главном, али како га је његов аутор написао у сасма различитој намјени, намјени друшћу, од оне, за којом састављач читанке тежи, то је он неподесан ма којом страном својом за наумљену дјечију читанку, па је стога састављач приморан, да га прекроји и измијени, а што је боље, него да га одбаци. Након свега тога, изабрани се чланци, имају да сведу у неку сувислу цјелост тако, да читанка изгледа као неки чврсти организам, из кога јасно секаче становити ред и поступност идеја и мисли.

Но, као што смо мало прије видјели, наша књижевност уопће, а специјално дјечија књижевност, мало пружа сасвим подесних чланака за читанку. Али, оно што

није стигла састављачу дати наша литература, то он сам има донекле да надокнади, прекрајајући наше, па и стране писце. То је и једна дужност наше дјечије књижевности; то чине Нијемци, Енглези и Французи, па за што онда не бисмо и ми чинили тако? Зар би нашим читанкама шкодило, кад би имале, у два три листа дјетињски и лијепо преписан садржај Његушева „Горског Вијенца“, Мажуранићеву пјесму „Смрт Смаил-аге Ченгијића“, Прерадовићев сјев „Марка Краљевића“ и т. д. Таков поступак са пјесницима, могао би се примјенити и на приповиједаче: Видаковића, Шеноу, Љубишу, Балскога и друге. Ето, тако бисмо добили добру читанку с ваљаним чланцима, које би наша дјеца радосно и у сласт читала. При свему томе, ваља помњиво пазити на чистоту и правилност језика; ваља се посве чувати од лажног стила и погрешне реторике, бесмислених и рђавих књижевних фраза, непотребних фигура и испразних израза. Укратко: језик читанке, има да буде узоран у чистоти, правилности и разумљивости.

На завршетку напоњемо, да при избору чланака за дјечију читанку, не би требало заустављати се само на већ познатим старијим нашим писатељима; Доситеју, Бранку, Шапчанину, Змају, Милићевићу, Прерадовићу, Шенои, и другијем, него да се и у радovima млађих и нај млађих писаца наших, нађе подеснога материјала за наше читанке; да се још састављач често обрати добрим, нај новијим плодовима страних дјечијих књижевности. Ето, како ми мислимо, да би се и код нас могло доћи до добрих, толико потребитих, читанака за народне основне школе. Ко зна боље, широко му поље!

У Биоградској на 21. (8.) Априла 1908.

DARINKA P.

O ŽENSKOM PITANJU

Danas je u naprednom i kulturnom svijetu žensko pitanje ili riješeno, ili je u toku svoga uređenja. Jednake dužnosti, a potom i jednaka prava, ženskih i muških, to je geslo s kojeg ne ostupaju sve one ženske glave, koji znadu da procijene važnost svoga rada, i da mu prama tome nagrade zasluge. Stoga i nije čudo, što među ženskim svijetom sve to većma prevladiva zahtjev, da se one izjednače sa muškarcima,

a napose, da budu pripuštene u sve škole, svim naukama i svim znanjima, jer da su i ženske sposobne za svaki duševni rad, kao i muškarci.

Je li umjesna ova tvrdnja, za sve struke, za svaku granu nauke i zvanja, ili samo za neke, to se ne može na prečac prosuditi, a ne će se moći pouzdano ni ustanoviti prava istina, već nakon oduljeg iskustva. Za to treba većeg motrenja, ustrajanja i ustrpljenja.

Dok se ovaj spor riješi u kulturnom svijetu, mi treba, da se obazremo na sebe i na našu sredinu, i da proučimo, u kakovom je stadijumu žensko pitanje kod nas, pak, šta bi potom trebalo poraditi, da se i naše ženske trgnu iz dosadanje letargije, stavljajući se na rad, kakav mogu da uzdrže sa uspjehom po svojim silama.

Naj prije ćemo da istaknemo krutu istinu, po kojoj smo mi u Dalmaciji, kao ženskinje u pitanju zaostale mnogo za ostalim drugaricama po svijetu. Ako izuzmemo, i to rijetko, ona ženska udruženja srpkinja po našim gradovima, kojima je cilj humanitarni, drugih kakvih ženskih udruženja bilo srpskih bilo hrvatskih, niti imamo niti je izgleda, da bi smo ih naskoro mogli imati. A sve za što? Za to, što se još nikoga ne sjeća, ili nema odvažnosti, da u javnosti probudi interesovanje za žensko pitanje. Kada mi, zahvaleći našem nauku i odgoju, imademo sve one uvjete, po kojima moremo, da potražimo za sebe barem *nešto*, za što da mi glavom ne iznesemo naše zahtjeve i želje, da nas svijet čuje i razumije ono, što hoćemo?

Drugovdje, ženske su već dotlen doprle svojim radom i udruženjem, da su postigle aktivno i pasivno izborno pravo, a kod nas o izbornom pravu ženskinja, još ni pomena nema, a to s poglavitoga razloga, što mi nemamo nikakove ženske organizacije, koja bi dala polet i snagu našem narodu. I upravo stoga, što naše ženskinje nemaju svoje organizacije, ni prava izbora, njihovo je djelovanje u javnosti svedeno na ništicu. Postoji samo jedna organizacija, gdje su ženske zajedno u organizaciji sa muškima, a to su kod nas *Učiteljska Društva*. Ovo doduše imade svoju dobru, ali i lošu stranu, a evo za što.

Rad je učiteljica i po *Učit. Društvima* većinom pasivan. Vidamo ih negdje zastupane u odboru ili upravi, ali rijetko kada, — da ne rećemo nikada, — ne vidjesmo, da se koja oglasi kakovim radom, ili prijedlogom. Ne zbog toga, što bi učiteljica oskudijevala načinom, kojim će predstaviti što želi, već što smatraju svoj rad suvišnim kod ostalih drugova muškaraca. Djelovanje

pak ženskinja, po ostalim našim društvima, izuzmemo li zabavni dio, nema do danas nikakva.

Koji bi bio pored gornjeg, glavni uzrok ovoj apatiji, barem, što se tiče naših učiteljica? Među prve uzroke mi držimo, da su, što naše učiteljice nemaju još svojih staleških društava svagdje, gdje je god mogućnost, da bi mogla postojati. U svakoj austr. pokrajini, i po svakom kotaru, gdje je priličan broj učiteljica, ima i ženskih učiteljskih društava. Tako i u Hrvatskoj a samo ih nema u Dalmaciji.

Po svojim Društvima, učiteljice bi se naučile i privikle samosvojnomo djelovanju i kod nas. Nadamo se, da nas zbog ovoga niko ne će tako omalovažiti, pak reći, da nijesmo za to dorasle, ili, da još nije zgodno doba. Naš bi se rad imao kasnije da razvije iz ženskih učit. Društava, na sav ženski svijet u pokrajini, jer bez ovakog početka, ne bi ni bilo pravoga svestranoga napretka, što ga potrebujemo u tolikoj mjeri. Ako daklen želimo napredovati, moramo se naj prije organizirati.

Mi smo i kao učiteljice u Dalmaciji u iznimnom položaju prama muškim kolegama, čak i što se plate tiče. Ono 20% odbitka od i onako mršave učiteljske plate, na teret nevoljnih učiteljica, ne samo što je nesavremeno, ali i nehumanitarno. Istinu treba priznati svagdje, pak i u ovom slučaju. Skoro na svakom učiteljskom zboru i sastanku, učitelji su naši tražili izjednačenje beriva učitelja i učiteljica. One lijepe želje, mogu samo da posluže pravednosti i solidarnosti naših kolega, ali je uspjeh vazda bio dvojben, a to s razloga, što učiteljice ovdje, kao za sebe, nijesu vodile prvu ulogu. Mi bismo kao primjer naveli samo slučaj, da su u doba saborskog zasjedanja, učiteljice krenule kao deputacija u Zadar, sa svojom organizacijom i tu se predstavile zastupnicima ističući svoje pravedne zahtjeve, pak da zapitamo: bi li se iko mogao naći od g. zastupnika da ne sasluša i uvaži jednu od naj elementarnijih pravica?

Mi se dobro sjećamo, koliko je muke i truda prebrodilo naše muško učiteljstvo, dok je postiglo ono i ako mršavo pobolj-

šanje plaća. Muško učiteljstvo svojim radom i djelovanjem u javnosti, bilo štampom, bilo agitacijom, postiglo je barem toliko, da je skrenulo uvidavnost i naklonost zemaljskih zastupnika, za što veće interesovanje učiti stanja. Takovo pak *djelovanje naše učiteljice još nijesu preduzele*, te su i ova poboljšanja izrađena po radu i zaslugi isključivo muškog učiteljstva.

Naše učiteljice traže, i to sa pravom: Jednaka radnja, zahtijeva i jednaku plaću. To je velika pravica, koju svak potvrđuje. Po tome i djelovanje učiteljice mora da bude svagdje jednako sa učiteljevim, kako u narodu, tako i u staleškoj organizaciji.

Učiteljice neka razviju svoj rad među ženskim svijetom, onako, kako to rade učitelji među muškim. Isključivo na toj osnovi, može biti govor o jednakosti. Učiteljice, latite se organizacije ženskog svijeta, jer je i ovaj potpuno sposoban za napredak.

Svi moramo bez razlike da radimo, žensko, kao i muško, a ne kao do sada, očekivati sve od muškoga. Učitelji u narodu da rade i djeluju kako za sebe, tako i za narod, a učiteljice samo da motre sa strane i čekaju uspjeh od drugoga,

Jednakost u radu i djelovanju, zahtijeva po sebi jednakost i u plaći. Daklen na rad!

V. БОРОВИЋ :

УЗГОЈНИ ЕЛЕМЕНТИ У НАШОЈ ТРАДИЦИЈОНАЛНОЈ КЊИЖЕВНОСТИ

Никакав човек на овом свијету није савршен. Ради тога, свако има добрих и лоших страна свога живота. Владajući се по народној изреци „заври у своју торбу, па се онда другом ругај“, човек мора да себе упозна, прије него што почне друге проучавати. Важне су дакле ријечи „Познај сама себе“, које бијаху написане на вратима гласовитог грчкога града Делфи.

Што је речено за појединца, то вриједи и за цијели народ, јер сви скупа сачињавамо огромну заједницу. Ради тога, прије него што зажелимо упознати ма који народ, морамо понајприје настојати, да скроз и скроз проучимо народ, којему припадамо. А можемо рећи, да смо проучили свој народ само онда, кад смо се упознали са свим обиљежјима, која га карактеришу, а то су н. пр. његове душевне и тјелесне особине, занимање, начин живота, обичаји, његова прошлост и т. д.

Све ове карактеристике нашег народа моћи ћемо наћи у традиционалној књижевности. Она открива дичну прошлост нашег народа, па тако му износи вриједност пред страни свијет, што нама служи на част и дику, и на буђење народног поноса.

И дојиста, пред миједним народом нијесмо изостали нашом традиционалном књижевности: пјесмама, приповијеткама, пословицама и заговорима. У то је благо народ прелио сву своју душу: љубав и мржњу, радост и жалост, срећу и несрећу.

Народно благо има велику важност у свакоме погледу, па га можемо згодно

употребити и за узгајање нашег подмлатка, јер у томе благу има таквих елемената, који нам могу бити од велике користи, при упознавању младежи с духом и значајем народним. Тако су народне пјесме изврсна душевна храна, која може да што корисније дјелује на развитак племенике — нашег узгајаника.

У прво доба дјетинства, народне пјесме, особито јуначке, развијају многе душевне радове, између којих особито машту.

Све наше пјесме пјевају о слави и јунаштву многих јунака, између којих се особито истиче име Краљевића Марка, који је по народној пјесми јунак надјунацима.

Описивање живота овога јунака, а и многих других, корисно ће дјеловати на дјецу нашу, а одраслија дјена поносиће се тиме, што су синови народа, који је у пријашња времена имао тако славне хероје, којима се ево до данас, помоћу пјесме, име сачувало.

Наше народне пјесме много нам казују о узајамној оној свези, која човјека с човјеком спаја, а коју нам и Св. Писмо препоруча, велећи: „Чини другоме оно, што си рад да теби други учини“.

Каковим срцем и приправношћу наш народ госта у кућу дочекује, а да се ни не гледа на разлику међу богатим и сиромашним? Лијеп ли је обичај у нашег, народа, да се човек један другом дружи на уживање узајамнога права, на међусобну обрану и заштиту, да један другога признаје

и цијени, као што међу браћом у обитељи бива. Оваки савез доиста је најкраснија црта у значају нашег народа.

Овакове слике у нашој народној пјесми упознаће младић са искреношћу, простодушношћу и пријатељством, што су главне врете у значају нашег народа.

Они нам у најсјајнијем свјетлу приказују још јунаштво и срчаност, гостољубље, искреност, љубав према ближњему, хришћанске врлине: вјеру, љубав и наду, једном ријечју, откривају нам све врлине народне.

Но, као што наш народ има много лијених врлина, има и неколико мана, а те су опјеване у народ. пјесми. Пошто јунаци у народној пјесми узети као појединци представљају цијели народ, сврлинама и манама његовим, дијете ће, по савјету свога узгојитеља, пригрлити све оно, што је добро у нашем роду, а забацити и искоријенити све, што је лоше сазнао код својих пређа; све паравно по својој увиђавности и упуту учитеља.

Осим свега овога, читатељ народних пјесама, може да се научи и лијеноме језику, јер је у народним пјесмама извор и бисер живог говора. Стога давајмо нашим младенцима народне пјесме, да их читају, тако ће им омилији рад и језик, за кога је славни Грим пророковао, да ће Европа због наших нар. пјесама бити принуђена учити језик Срба и Хрвата.

Док тај језик добро не науче, не смијемо их учити туђему; јер би могао освојити њихово младеначко срце на штету рођенога. Из овога очито је, да је у народној пјесми оцртана повјест, живот, обичаји, мане и врлине народне. Дакле, у народној пјесми има много тога, што може да веома узгојно дјелује на свакога сина нашег народа.

И народне приповијетке, могу нам послужити као узгојно средство. Читајући такве приповијетке морамо се чудити народној фразеологији и фантазији, која је знала да приче других народа прилагоди својим приликама, заодјенувши их у друго рухо. И народне приповијетке могу нам бити огледало јасноће, краткоће и лијепости етике народног језика.

У народно благо, осим пјесама и приповједака, убрајамо и народне пословице,

јер и оне сачињавају битни дио традиционалне литературе. Знамо, да се и у њима чува душевна баштина народна. Што може да нам пружи, толику збирку правила за владање у појединим приликама живота, као што нам то чине народне пословице? Пошто су и оне основане било на дуготрајном искуству, било на свестраном темељитом разматрању и умовању, садржавају сваковрених поука заповиједи, опомена и т. д. У народним пословицама, упознат ћемо се са свим оним, што човјеку припада, јер оне укратко приказују његове одношаје према Богу, вјери и закону, према себи самом, искрљему, као и према свему што га окружује. Дакле, у народним пословицама имаде много здравих и лијених мисли, које нас могу поучити, како ћемо се од зла, чувати и добро живјети. Вриједност пословица лијепо је оцртао Челаховски, кад је о њима рекао: „Пословица је из племенитог кова, издјелан новац, округлао, са натписом и сликом; новац, који путује милозвучно звони, те по народу путује из руке у руку“. Ми пак кажемо: Пословица је међу људима, вао мјесец међу звијездама.

Поред моралне поуке, пословице су и за познавање језика од велике важности. Оне су сталне изреке, које се не мијењају, а приказују језгровиту мисао. Пословице су дакле, од велике користи за свакога човјека, а наносе за оне људе, који се баве проучавањем језика.

Народ је показао своје оштроумље и у кратким изрекама, које се употребљавају за забаву, у веселом друштву. Те су изреке загонетке. И оне су дио наше традиционалне књижевности. И ако нијесу толико узгојне, као народне пјесме и пословице, ипак могу да утјечу на оштрење ума. Рјешавањем таквих загонетака, вјжба се и оштри памћење и разум.

Како се из свега овога разабере, традиционална књижевност има много таквих елемената, који се могу згодно употребити при узгоју.

Учитељ ваља да настоји, нека дјена читају народно благо, па да их упућује што ће из тога блага пригрлити, а што ли забацити. Кад дијете увиди, што имаде његов народ, те како се истиче многим врлинама, и у њему ће се побудити народни понос, за којим тежи прави одгој-

Учителји и родолјуби!

Дижите и отварајте школе. Propagirajte svagdje važnost nastave!

BILJEŠKE

Opomena. Ko prima list, molimo neka podmiri pretplatu.

Česarev Jubilej i škola. Dne 21. t. mj. priredila su djeca osn. škola u Beču poklonstvo Česaru o jubilarnoj slavi, u Schoenbrunnskom dvorcu. Česar je glavom prisustvovao ovoj povorci, koja je u sebi brojila 82,000 djece, i ostao vanredno prijatno raspoložen, prama ovakom plemenitom načinu izvađanja proslave, te je kako priređivačima, tako i djeci ukazao svoju naklonost i zahvalnost.

Zgodan predlog. Doznajemo, da su mnogi izrazili misao, kako bi se u spomen Česareva jubileja osnovao dom, za pokvarenu djecu u Dalmaciji, gdje bi se ova ispravljala lijepim primjerom i naukom, uz primjerenu strogost, ali bez pretjeranosti i tako, od zapuštenih nevaljalaca, postali ljudi. Bolja misao nije se za naše prilike mogla poroditi od ove, jer u pokrajini mi nemamo ni jedne takve škole, dok na žalost imamo i suviše pokvarene i raskalašene djece. Dosta je obazreti se po ulicama naših gradova i varoši, da se uvjerimo o truleži, koja zahvaća zapuštenu djecu. Stoga ovoj namjeri, i mi prilažemo naše najtoplije želje, te ćemo nastojati, da koju progovorimo u svoje vrijeme. Bude li ostranjen onaj naš kampanilizam, da se odbor priređivač mora godina zabavljati riješenjem, u kojem će mjestu osnovati dom, mogla bi broz kratko vrijeme i u Dalmaciji, pored bezbroj krčama, biti uspostavljena, barem ova jedna korisna ustanova, u kojoj bi bilo lijeka onom kvaru, što ga prouzrokuju krčme i rakijašnice.

Ferijski kurs u Jeni. Od 5—18. augusta, održaće se i ove godine naučni kurs universiteta u Jeni. Predavanja su podijeljena u sedam grupa, među kojima ističemo ona, o Prirodnim naukama, Školske higijene, Psihologije, Nacion. ekonomije i Socijalne nauke. Ovi su tečajevi u Njemačkoj prvi put uvedeni god. 1889, te služe istoj svrsi, kao i Narodni univerziteti u Danskoj. Studenata-

djaka nema, kao takovih na tečaju. To su ljudi i žene, čije je specijalno obrazovanje i osposobljenje, za izvjesne pozive života već završeno, i koji već niz godina u službi njima žive, — ali hoće, da se obogate znanjem šireg obima. Naj veći broj slušalaca pripada učiteljskom zvanju. Mnogi su izaslanci o trošku svojih država, krugova ili društava. Učesnici na kursu, koji je potpuno internacionalan, jer se sakupljaju slušatelji iz sviju krajeva, plaćaju upisnicu od 5 M. Radi svoje upotrebe, mogu dobiti i svjedocanstva o svršenom kursu.

Portugalsko školstvo. — Nedavno je cijeli kulturni svijet skretao svoju pažnju, zbog događaja na ovom skrajnem okraju zapadne Evrope. Ne će biti zgorega, ako iznesemo štogod o kulturi te države. — Do polovine XIX. stoljeća bili su pismeni ljudi u Portugalskoj prava rjetkost. Od tog doba, znanost se je u Portugalskoj stala postepeno razvijati, premda školstvo nije na onom stepenu kulture, na kom bi valjalo da bude. Od stanovnika, 20% umiju čitati i pisati. — Učenici su obavezni da pohađaju pučku školu od 6 do 12 god. Ali se ovaj zakon ne vrši strogošću. Muških analfabeta je po tom 73.6%, dok je ženskih 88.4%, a u krajevima, gdje je velika sirotinja, 90%.

Četvrti razred građanske škole. U Češkoj je ove školske godine bilo uvedeno u 18 muških i 3 djevojačke građanske škole, po jedan razred više, biva, četvrti.

Sveučilište u Kairu. U oktobru će se otvoriti u Kairu, prvo egipatsko sveučilište uređeno po evropskom načinu. Urođenici su ga podigli o švom trošku. Predavanje će se ograničiti u početku na francusku, englesku i arapsku literaturu i na opću arapsku istoriju. Predavanja su besplatna.

Konfesionalna škola u Kitaju. Kitajski ministar prosvjete izdao je novi školski i naukovni raspored. Po ovome, dužni su svi učenici bez razlike, da nekoliko puta dnevno ukažu počast Konfuciju u vidu kla-

njanju ili molitve. — Kršćanski misionari, u ovoj odredbi uviđaju povredu svojih zaštitnika, pak su na sastanku u Šanghaju predložili peticiju, u kojoj traže, da se krštena djeca, ne prisiljavaju častiti Konfucija.

Nezadovoljstvo među učiteljstvom u Srbiji. U projektu zakona za uređenje svešteničkog stanja, nalazi se odredba, po kojoj je sveštenstvo dužno: „da prisustvuje od vremena na vrijeme predavanjima vjeronauka u narodnim školama i godišnjim ispitama“. Odvažno i zajednički ustalo je učiteljstvo proti tome, jer da je učiteljstvo svojom spremom i ispitima dokazalo, da mu se može potpuno povjeriti predavanje svih nastavnih predmeta. Za nadzor u školama, postavljaju se lica s didaktičko-metodičkom spremom, a to su školski nadzornici. Pored ovih stručnjaka, nije trebalo novog tutorstva, koje će često puta više smetati, a ni malo koristiti.

Pedagoška akademija. U mađarskim pedagoškim krugovima, raspavlja se pitanje, da bi radi daljeg usavršavanja i obrazovanja učiteljskog, valjalo stvoriti pedagošku akademiju. U njemačkim pedagoškim krugovima ovo nije novina, jer je to pitanje potegnuto već od više godina. Naročito je o tome pisao mnoge članke i brošure D.r Rik. Seifert, prof. učit. škole, koji već od dužeg vremena, lomí koplje za reformiranje učiteljske škole.

Školske općine u Americi. Prije nekoliko godina, počeli su Američani spajati po nekoliko manjih školskih općina, u

jednu veću školsku općinu, da se smanje izdaci za škole. Tome su se u početku protivili dječji roditelji, jer su im djeca morala i po lošem vremenu, putovati po više kilometara do škole, i derati obuču. Praktični Američani, sad su i to otklonili. Putem javne licitacije, najmi se vozar, koji cijele godine omnibusom prevozi djake, iz jednoga sela, do škole i vraća natrag. Za to se obično plaća po 1 dolar godišnje, za jednoga djaka, a izdatak se isplaćuje iz školske kase.

Neurednost. Tuže nam se mnogi pretplatnici, da neuredno primaju list, ili ga nikako ne dobiju. Do nas nije, jer svakome šaljemo redovito. Svima koji su nas upozorili, poslali smo neprimljene brojeve. Ko nebi primio list, neka besplatno reklamira, a na omotu stavi poslije naslova: „Reklamacija novina.“ Na svaku reklamaciju, mi ćemo nastojati da pronademo, gdje je nastao zastoj, ili nemar, a prema tome udesiti što treba.

Kniige, koje smo sa zagvalnošću primili, objavićemo u broju, koji za ovim dođe.

Čitulja. Još jedna svježa humka. Umro je prof. Špiro Brusina, naš zemljak, koji je boravio o Zagrebu kao profesor i priznati naučnik u prirodnijem znanostima. Bio je član akademije, odlikovan sa mnogo strana, zbog naučnog rada. Ispitao je naše primorje i u životinjama, travama i kamenicama, što se nalaze na površju i dubini morskoj, nalazio je izvor biološke nauke. Vječna mu uspomena!

Veliku knjižaru i štampariju Braće M. Popovića

kupilo je

UČITELJSKO DEONIČARSKO DRUŠTVO

 NATOŠEVIĆ U NOVOG SADU

Radnja je ostala i dalje u dosadašnjoj kući

 NA GLAVNOJ PIJACI.

Ima veliki izbor raznih knjiga na svima jezicima, ikona, slika, muzikalija i svega što spada u knjižarsku struku.

DAJE VELIKI POPUST (RABAT).

Štamparija radi **brzo, tačno, lijepo i jeftino.**

Posao prima ma kako bio veliki i na svima jezicima, jer ima štamparskog pribora u tolikoj mjeri, koliko nema ni jedna druga štamparija.